Milda Samulionytė

Žvalgomieji tyrinėjimai Didžiojoje g. 11–28A

Siekiant pertvarkyti patalpas Didžiojoje g. 11–28A Vilniuje, rekonstrukcijos darbų metu planuota išvalyti 20,7 m^2 spėjamo rūsio patalpos. Pastatas greičiausiai statytas XVI a. Pirmą kartą jis paminėtas 1561 m. Lietuvos metrikoje. Vėliau jis rekonstruotas baroko, klasicizmo, eklektikos stiliumi. Bute yra vieno rūsio patalpos, kuriose pagal archyvinius duomenis ir atliktus architektūrinius tyrimus turėjo būti dar vienas užverstas rūsys. Remiantis architekto V. Brezgio 2007 m. išduotoje pažymoje pateiktais architektūriniais tyrimais, nurodoma, kad yra spėjamo rūsio patalpa, pažymint, jog ieškant spėjamo rūsio reikia kasti šurfus pirmojo aukšto patalpose. Nustatant rūsio patalpas atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai.

2007 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu pirmajame aukšte (H_{abs} 110,73 m) kasti du 1,6x1,4 ir 1,6x1,45 m dydžio šurfai. Jie kasti iki pastato pamato apačios: šurfe 1 – 2,93 m gylyje (Š sienelėje), šurfe 2 – 2 m gylyje (V sienelėje). Įžemis pasiektas atitinkamai 3,3 ir 2,5 m gylyje.

Šurfas 1 kastas patalpos ŠV dalyje. 1,7 m gylyje fiksuotas praeityje tiestų komunikacijų (vandens ar kanalizacijos vamzdis 1,1 m gylyje) permaišytas sluoksnis. Prie R, P ir V sienelių 1,35–1,4 m gylyje aptikti raudono molio plytų grindų fragmentai (plytų matmenys – apie 13,5x14x7 cm; plytos su braukomis ir be jų). Virš jų – 0,5 cm storio juodos žemės sluoksnis. 1,7–2,97 m gylyje aptiktas apardytas kultūrinis sluoksnis su degėsiais, apdegusiais akmenimis, plytomis, keramikos šukėmis, koklių fragmentais, kaulais, preliminariai datuojamas XVI a.

Šurfas 2 kastas patalpos PR dalyje. Prie P sienelės 43–60 m gylyje rastas 0,65 m pločio grindų (?) fragmentas (geltonos 29x10x5 cm dydžio plytos kalkių skiedinyje ir rusvos 30–31x16x9 cm dydžio plytos su braukomis ar be jų). 60 cm gylyje nutiestas vamzdis. Dėl atkastos nestabilios (plytų ir akmenų) pertvaros prie R sienelės buvo kasami du laiptai (1 ir 1,8 m gylyje).

Tyrinėjimų metu spėjamo rūsio nerasta.

The field evaluation at Didžioji St. 11–28A

During an evaluation in 2007, 2 test pits (1.6x1.4 and 1.6x1.45 m) were excavated on the ground floor in the flat at Didžioji St. 11–28A. A suspected filled in basement was being sought. Fragments of a red brick floor were discovered at a depth of 1.35–1.4 m in test pit 1. A disturbed cultural layer with charred wood particles, charred stones, bricks, pottery sherds, stove tile sherds, and bones, which were preliminarily dated to the 16th century were found at a depth of 1.7–2.97 m. A fragment of a brick floor (?) was discovered at a depth of 43–60 cm in test pit 2. The suspected basement was not found during the evaluation.

Valdas Steponaitis, Evaldas Vailionis

Žvalgomieji tyrinėjimai T. Kosciuškos g. 3

2007 m. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai ir archeologiniai žvalgymai Vilniaus piliakalnio su papiliais (A961K) teritorijoje, T. Kosciuškos g. 3 LNM saugyklų komp-

lekse. 2006 m. šio komplekso saugyklų pastate 02 buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai (žr. *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 385–386). 2007 m. prieš pastatant laikiną pastatą viršutinėje terasoje, jos ŠR dalyje buvo planuojama nukasti iki 30 cm storio žemės sluoksnį, o PV dalį atitinkamai paaukštinti bei privesti komunikacijas, todėl planuojamų darbų vietose ištirti 7 šurfai, iš viso 22,5 m² plotas. Vienas šurfas (7) ištirtas prie komplekso pastato 02 P galo, kiti (1–6) – pastato R dalyje esančiose Kalnų parko šlaito terasose. Dalis terasų paviršiaus yra suformuota dirbtinai, įrengiant Vilniaus tvirtovę bei pritaikant vietovę XIX–XX a. laikotarpio kareivinių poreikiams. Taip pat atlikti ir inžineriniai geologiniai tyrimai (geologas A. Pečkaitis) ir nustatyta, kad „dabartinis žemės paviršius terasuotas supilant piltinius gruntus".

Viršutinės terasos ŠR gale ištirti du šurfai. ***Šurfas 1*** kastas toliau nuo kalno pašlaitės, terasos V pakraštyje. Šurfe iki 55–65 cm gylio fiksuoti supiltiniai kultūriniai sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais, giliau pasiektas supiltinis griuvenų sluoksnis su rusvo molio plytų, olandiškų čerpių fragmentais. Dalyje šurfo šios griuvenos buvo supiltos į duobę, perkasant ankstyvesnius sluoksnius. Šio sluoksnio storis 0,45–1,28 m. Jame rasta XVII a. datuojamos buitinės keramikos šukių, žaliai glazūruoto karnizinio koklio fragmentas bei nenustatytų metų nudilęs LDK Jono Kazimiero šilingas. Žemiau, iki 1,4–2,28 m gylio, fiksuoti sąnašiniai balkšvo, gelsvo, pilkšvo, rudo smėlio sluoksniai su pavienėmis XVI–XVII a. datuojamomis neglazūruotomis puodų šukėmis, smulkiais plytų fragmentais. Šurfo geologiniu gręžiniu 1 nustatyta, kad nuo 2,44 m gylio baigiasi supiltiniai gruntai ir prasideda sąnašinis deliuvinis priemolis, kuriame pasitaiko angliukų. 2,84 m gylyje (H_{abs} 97,06 m) fiksuotas „palaidotas dirvožemis". Giliau buvo 22 cm storio šlapias smėlis ir prasidėjo tamsiai pilkas moreninis priemolis.

Šurfas 2 kastas arčiau kalno pašlaitės. Jame iki 55–75 cm gylio fiksuoti supiltiniai bei permaišyti XX a. kultūriniai sluoksniai. Po jais dalyje šurfo fiksuotas nuolaidėjantis į Š pusę natūralus priemolio sluoksnis, o šurfo Š kampe virš jo iki 1,15 m gylio – ploni sąnašiniai smėlio sluoksneliai be radinių. Geologiniame gręžinyje 2 iki 1,29 m gylio (H_{abs} 98,98 m) fiksuotas „piltinis gruntas", po kuriuo prasideda gelsvai pilkas moreninis priemolis.

Šurfas 3 kastas terasos vidurinėje dalyje. Visame 4x3 m dydžio šurfo plote kasta iki 1,4 m gylio, giliau šurfas sumažintas iki 3x2 m dydžio ir tirtas iki 4,23 m gylio. Dalyje šurfo iki 2,1 m gylio fiksuotas XX a. II pusės perkasimas, o kitoje dalyje iki 1,5 m gylio – supiltiniai XX a. sluoksniai. Giliau fiksuotas 40–60 cm storio supiltinis priemolio sluoksnis be radinių, po juo – iki 0,9–1,1 m storio sąnašinis tamsios žemės ir smėlio sluoksnis su smulkiais rusvo molio plytų ir degėsių trupiniais. Žemiau aptikta spėjama buvusi griova, kurios dalis nuo 2,6–3,1 m gylio nuolaidėjančiai buvo užpilta iki 50 cm storio juosva žeme su griuvenomis. Joje rastos kelios buitinės keramikos šukės, XVI a. vidurio dubeninio koklio dalis su rozete ant dugno, smulkių gelsvų plytų ir skiedinio fragmentų. Virš šio sluoksnio buvo susidarę horizontalūs sąnašiniai smėlio ir ploni juosvos žemės sluoksneliai. Po griuvenų sluoksniu dalyje šurfo taip pat fiksuoti ploni horizontalūs sąnašiniai gelsvos, pilkos, juosvos molingos žemės sluoksneliai. Šurfo dugne, 4,2 m gylyje, po 50 cm storio šlyno sluoksniu rastas ŠV–PR kryptimi sudėtų lentų klojinio fragmentas. Kadangi šiame gylyje tebuvo galima atsidengti tik nedidelį 67x60 cm dydžio plotelį, jame fiksuotos 4 viena šalia ki-

tos sudėtos 30, 11, 14, 9 cm pločio, 3–7 cm storio lentos bei viena 23 cm pločio lenta virš jų. Lentų galai nusitęsė už kasamo ploto ribų, išskyrus jo ŠR dalį, kur lentų tęsinio nerasta. Galbūt šioje vietoje buvo lentomis dengtas priėjimas prie dar ankstyvesnės griovos (vandens?) krašto. Geologiniame gręžinyje 3 iki 3,05 m gylio (H_{abs} 96,40 m) fiksuoti „piltiniai gruntai", po kuriais buvo 85 cm storio „palaidotas dirvožemis" – „smėlingas, humusingas, tamsiai pilkas, molingas, drėgnas" sluoksnis. Po šiuo sluoksniu prasideda tamsiai pilkas moreninis priemolis.

Terasos P gale ištirti du šurfai. ***Šurfas 4*** kastas iki 1,5 m gylio. Jame fiksuoti supiltiniai XX a. II pusės sluoksniai bei latako fragmentas. Latakas suformuotas iš gelsvo, rusvo molio plytų. Jo dugne skersai ant žemės suguldyta viena eilė plytų, o nuožulnūs šonai suformuoti iš dviem aukštais viena ant kitos sustatytų plytų. Plytų dydis: 23,5x11–11,5x6–6,5, 26,5–27,5x13–13,5x6,5–7, 28x14,5–15x5,5 cm bei keletas 31,5x16x6,5–7, 32,5x15,5x6–8 cm. Jos yra antrinio panaudojimo, ant jų išlikę kalkių skiedinio liekanų. Kai kurios plytos – su išilginėmis bei įžambiomis braukomis. Dalis latako šoninių plytų buvo sutvirtintos cemento skiediniu. Apardytas latako viršus fiksuotas 54–65 cm gylyje, dugnas pasiektas 94–97 cm gylyje. Latako plotis dugne – 26–28 cm.

Šurfas 5 kastas iki 1,5 m gylio. Jame fiksuoti tik supiltiniai XX a. sluoksniai.

Žemesniosios terasos P gale ištirtas ***šurfas 6.*** Jis kastas iki 1,6 m gylio. Šurfe taip pat fiksuoti tik supiltiniai XX a. sluoksniai.

Šurfas 7 kastas prie komplekso pastato 02 P galo. Iki 65–70 cm gylio fiksuoti supiltiniai ir permaišyti skaldos, smulkių griuvenų, pilkšvos žemės sluoksniai, giliau, iki 1,2 m gylio – permaišyta juoda šlyninga žemė, kurioje buvo daug netvarkingai sumestų smulkių ir vidutinio dydžio akmenų (suardyto grindinio liekanos?). Gruntinis vanduo pasiektas 1 m gylyje (H_{abs} 92,23 m).

Archeologinių žvalgymų metu komunikacijų trasoje prie LNM komplekso pastato 02 PR kampo aptikta XVIII a. pabaigos pastato sienos dalis, mūryta iš gelsvų plytų. Šis pastatas buvo nugriaustas 1831 m. įrengiant Vilniaus tvirtovę.

Viršutinėje terasoje žemės darbų metu vizualiai ir su metalo ieškikliu žvalgytas apie 900 m² plotas. Žvalgytoje teritorijoje permaišytame sluoksnyje rasta keliolika XVII–XX a. keramikos šukių, švininių apskritų ir su uodegėle kulkų bei šovinių tūtų, XIX–XX a. vario lydinio sagų, sagtelė. Rasta ir monetų: LDK Aleksandro denaras, LDK Jono Kazimiero 1661 ir 166? m. šilingai, Rusijos Pavlo I 1797 m. 2 kapeikos, Aleksandro II 1878 m. 1 kapeika, Nikolajaus II 189(7?) m. 1/2 kapeikos, Lenkijos 1928 m. 1 grašis.

The field evaluation at T. Kosciuškos St. 3

In 2007 excavations and surveys were conducted on the grounds of the building complex at T. Kosciuškos St. 3. 7 test pits (a total area of 22.5 m²) were excavated. 20th-century fill layers up to 0.55–1.5 m thick were recorded in the test pits. 16th–19th-century structural and household ceramic sherds as well as a 17th century coin were found in some of the test pits. A fragment of board flooring and a fragment of a brick channel were discovered. A survey was also conducted visually and using a metal detector in an approximately 900 m² area. Ceramic sherds, bullets, buttons, a buckle, and coins were found.